

УДК: [929-051 В. О. Геринович (477)»1900-1940» : 930.253] : 303.64 (045)

Науково-педагогічна та громадсько-політична діяльність В.О. Гериновича (1900-ті – 1940-і рр.): джерелознавчий аспект

В.М. ОСТРОВИЙ

Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія, м. Хмельницький, Україна,
E-mail: ostrovoy073@mail.ru

Авторське резюме

У статті здійснено комплексну характеристику та систематизацію джерельної бази проблеми, яка дає можливість дослідити науково-педагогічну та громадсько-політичну діяльність відомого українського вченого, педагога Володимира Олександровича Гериновича (1900-ті – 1940-і рр.). Джерельна база дослідження складається з комплексу різноманітних опублікованих, а також оприлюднених вперше архівних документів, матеріалів із фондів шести архівів України: Центрального державного архіву вищих органів влади і управління України, Центрального державного історичного архіву України м. Львів, Державного архіву Служби безпеки України, Державних архівів Львівської та Хмельницької областей, Інституту рукопису НБУ ім. В. Вернадського, а також Державного архіву Вологодської області (Російська Федерація).

Вагоме місце у вивченні науково-педагогічної та громадської діяльності вченого займає українська періодична преса 1906-1930-х рр., що віддзеркалює практично всі етапи творчого шляху науковця.

Особливе значення для вивчення творчого доробку В. Гериновича мають його праці з географії України, які засвідчують внесок вченого в географічну науку та в методику її викладання. Важливе значення відіграв конкретно-пошуковий метод дослідження, що передбачив виявлення, відбір, теоретичний аналіз, синтез, актуалізацію, класифікацію, узагальнення архівних і друкованих джерел з досліджуваної проблеми. Опис віднайдених нами джерел мав дати нам повне знання та розуміння всього життєвого шляху вченого. Розпорошеність джерельної бази проблеми зумовлена різноплановістю діяльності Володимира Гериновича, зв'язків з функціонуванням самого суспільства.

Ключові слова: В. О. Геринович, український вчений, краєзнавство, географія, архіви, джерела, документи, рукописи.

Scientific-pedagogical and social-political activity of V.O. Gerynovych (1900-s – 1940-s): source study aspect

V.M. OSTROVYI

Khmelnytsk humanitarian-pedagogical academy, Khmelnytsk, Ukraine,
E-mail: ostrovoy073@mail.ru

Abstract

Complex characteristics and systematization of the source base of the problem, which allowed us to investigate scientific-pedagogical and public-political activity of the famous Ukrainian scientist, pedagogue Volodymyr Oleksandrovych Gerynovych (1900-s – 1940-s.) have been done in the article.

The source base of the research consists of the complex of different published, and also promulgated for the first time archival documents, materials from the funds of six archives of Ukraine: Central state archive of higher organs of power of Ukraine, Central State Historical Archive of Ukraine city of Lviv, State archive of secret service of Ukraine, State archives of Lviv and Khmelnytskyi regions, Institute of manuscripts of the National library of Ukraine named after V.I.Vernadskyi, and also State archive of Vologda region (Russian Federation).

Significant place in the study of scientific-pedagogical and public activity of the scientists belongs to Ukrainian periodicals of 1906-1930-s, which reflects practically all stages of creative way of the scientist.

Works of V. Gerynovych on the geography of Ukraine are of great importance for the study of creative heritage of the scientist. They witness the scientist's contribution into geographical science and the methodology of its teaching. Specific-research method of investigation played the important role. It provided for finding, selection, theoretic analysis, synthesis, actualization, classification, generalization of the archival and published sources on the problem under research. Exposition of the found sources was to give us complete information and understanding of the whole path of life of the scientist. Dispersed state of the source base of the problem is stipulated by versatility of activity of Volodymyr Gerynovych, connections with the functioning of the society itself.

Key words: V.O. Gerynovych, Ukrainian scientist, regional ethnography, geography, archives, sources, documents, manuscripts.

Постановка проблеми. В умовах розбудови незалежної демократичної Української держави постає важливе завдання перед історичною наукою, а саме: повернення чесного імені авторитетних діячів національного відродження. Одним із представників української інтелігенції, вилучених радянською владою на півстоліття з вітчизняної історії, є професор В. Геринович (1883-1949 рр.), внесок якого у вітчизняну науку, розвиток географії, історичного та географічного краєзнавства, національної освіти, громадського життя малодосліджений. Актуальною залишається необхідність введення до наукового обігу історичних джерел щодо всебічного об'єктивного висвітлення життєвого та творчого шляху В. Гериновича, беручи до уваги його вагомий внесок у науково-педагогічне та громадське життя України першої половини ХХ ст.

Аналіз досліджень і публікацій. Окремі питання, що характеризують стан дослідження джерельної бази проблеми частково висвітили такі українські науковці, як В. Берковський [1], Т. Папакіна [2], О. Шаблій [3].

Мета дослідження полягає у комплексній характеристиці та систематизації джерельної бази проблеми.

Виклад основного матеріалу. Джерельна база дослідження складається з комплексу різноманітних опублікованих та архівних документів, матеріалів. Найбільш змістовна інформація про В. Гериновича знаходиться в архівних установах України та Російської Федерації.

Так, у Центральному державному архіві вищих органів влади і управління України означені документи зосереджені у фонді «Міністерство Народної освіти» (Ф. 166), який є важливим джерелом у справі дослідження освітніх процесів на українських територіях, вивчення науково-педагогічної, адміністративної та господарської діяльності Володимира Гериновича в статусі ректора Кам'янець-Подільського ІНО. Архівні документи віддзеркалюють процеси функціонування Кам'янець-Подільського державного українського університету (далі – К-ПДУУ), інституту народної освіти, інституту соціального виховання та його структурних підрозділів. Матеріали, в яких відображено працю В. Гериновича на різних етапах науково-педагогічної роботи, умовно можна класифікувати за такими видами: документація адміністративного характеру, документи фінансово-господарського характеру, відомості щодо науково-педагогічної інфраструктури, студентські справи.

Особова справа вченого, що зберігається у фонді «Міністерство Народної освіти» (Ф. 166), розкриває науково-педагогічну значимість праць Володимира Гериновича [4]. У ній знаходяться рецензії відомих українських

учених, географів, краєзнавців на підручнику з географії, зокрема – «Географія України» (1922 р.) О. Кожухова [4, арк. 31], «Географія СРСР» (1925 р.) – В. Арнаутова [4, арк. 32], монографії «Кам'янецьчина. Ч. I. Природа» (1926 р.), «Кам'янецьчина. Ч. II. Населення і його економічна діяльність» (1927 р.), а також наукові статті «Теорія Вегенера про виникнення континентів та океанів» (1926 р.), «Стоянка неолітичної людини біля с. Великої Мукші Китайгородського району Кам'янець-Подільської округи» (1926 р.) – С. Рудницького [4, арк. 28-30]. Тісна співпраця вченого з Всеукраїнським державним видавництвом у 1920-ті рр. відображена науковими рецензіями, що знаходяться в фонді «Всеукраїнське державне видавництво» (Ф. 177): «Єдиний і невідимий Схід Європи» (1921 р.) [5], «Мала географія України» (посібник для трудшкіл) Л. Колесниченка [6]. В них дана позитивна оцінка науковим досягненням В. Гериновича в галузі географії, антропогеографії, методології, історичного краєзнавства. У цьому ж фонді знаходиться машинопис рукопису В. Гериновича «Нариси з антропології» за редакцією В. Арнаутова (ухвалено Головоцвтом для бібліотек дитячих установ соціального виховання й для самоосвіти) (1925 р.) [7], а також рецензія проф. О. Іванівського на працю «Наша Спілка. Географія Спілки Радянських Соціалістичних Республік» (1926 р.) [8].

Робота вченого в Науково-дослідному інституті географії і картографії м. Харкова в 1928-1929 рр. представлена незначною кількістю архівних матеріалів (Ф. 166) [9-10]. Саме ці документи проливають світло на складні взаємини вченого з колективом та директором інституту С. Рудницьким. Ретельний аналіз стенограм засідань Ради інституту, загальних зборів аспірантів, різноманітних заяв і звернень до НКО, Упрнауки, в тому числі й самого В. Гериновича, надає уявлення про роботу установи та допомагає зрозуміти причини міжособистісних конфліктів, у центрі яких він опинився.

У Центральному державному історичному архіві України в м. Львові у фондах «Наукове Товариство ім. Т. Шевченка» м. Львова (Ф. 309) [11], «Редакція українського журналу «Нові шляхи» м. Львова» (Ф. 311) [12], «Редакція журналу «Літературно-науковий вісник» м. Львова» (Ф. 401) [13] зберігаються рукописи В. Гериновича в форматі науково-популярних робіт, статей, рецензій на праці польських науковців та ін. У фонді «Товариство українських наукових викладів імені Петра Могили у Львові» (Ф. 736) [14] міститься інформація про діяльність вченого в складі товариства в 1909-1912 рр.

У Державному архіві Львівської області знаходяться матеріали про студентські роки В. Гериновича під час навчання в Львівському

університеті, зокрема у фондах: «Університет імені Яна Казимира. Філософський факультет» (Ф. 26), «Товариство «Академічна Громада» м. Львова» (Ф. 296). Матеріали носять не лише інформативний характер, наприклад, про зарахування В. Гериновича до Львівського університету Франца Йосифа I на філософський факультет, існуючу систему навчального процесу, але й демонструють активну участь молодого педагога в суспільно-політичному, науковому та культурному житті студентства тогочасної столиці Галичини м. Львова в складі української організації «Академічна Громада» [15-16].

Запровадженими вперше в дослідження наукової діяльності вченого є матеріали фонду щодо підготовки та складання ним докторських іспитів 1907-1911 рр., які містяться в особовій справі Володимира Гериновича «Про здобуття наукового ступеня доктора філософії». Зважаючи на факт відсутності тексту дисертаційного дослідження В. Гериновича, вважаємо особливо цінною рецензію, надану відомими польськими вченими К. Гадачеком і А. Реманом на його докторську дисертацію «Вік і географічне розміщення найдавнішої людини у Східній Європі» (польською мовою), [17].

В архівному фонді «Український інститут радянської кооперативної торгівлі» (Р. 796) зберігаються документи, що висвітлюють наукову та педагогічну діяльність В. Гериновича в інституті після повернення з ув'язнення до м. Львова у 1946-1947 рр. [18]. У звітах з навчальної роботи вишу містяться матеріали про роботу кафедри економічної географії, очолюваної проф. В. Гериновичем [19, арк. 58-69]. Документи свідчать про значні досягнення ввіреного йому підрозділу. Про науково-дослідну роботу вченого йдеться в річних звітах, тематичних картках, рецензіях та ін. Зокрема, в анотації заступника директора інституту з навчально-наукової роботи С. Білевича на монографію проф. В. Гериновича «Визначення ролі Дністра та його з'єднань з басейнами Західного Бугу та Дніпра в народному господарстві Європейської частини СРСР» відзначено її позитивні сторони [20, арк. 31].

У фондах Державного архіву Хмельницької області: «Кам'янець-Подільський державний український університет» (Ф.Р. 582); «Кам'янець-Подільський державний педагогічний інститут» (Ф.Р. 302); «Кам'янецький комітет охорони пам'ятників старовини, мистецтва і природи» (Ф.Р. 12); «Інспектура народної освіти виконкому Кам'янецької окружної ради» (Ф.Р. 5); «Кам'янець-Подільський окружний комітет КП(б)У» (Ф.П. 3); «Осередок КП(б)У Кам'янець-Подільського педагогічного інституту» (Ф.П. 4) знаходиться об'ємний масив матеріалів адміністративного, науково-

педагогічного, суспільно-політичного характеру, документація фінансово-господарського характеру, листування з різноманітними державними установами, фізичними особами, документація щодо студентських справ, які відображають безпосередню діяльність В. Гериновича в 1919-1932 рр.

Науково-педагогічна, раціоналізаторська та методична робота ректора ІНО відображена у численних виступах-доповідях, матеріалах конференцій, що зберігаються у фонді «Кам'янець-Подільський державний педагогічний інститут» (Ф.Р. 302). Серед них – «Методи трактовки географії», «Методи і форми обліку роботи», «Укомплектування педагогічних вузів», «Методи складання програм та розробка робочого плану» [21, арк. 6, 17-17 зв.; 22-22 зв.], «Умови кліматології України», «Схід Європи» [22], «Клімат Кам'янецьчини» [23], «Краєзнавство і його значіння в соціалістичному будівництві» [24, арк. 1-4] та ін. Матеріали особової справи В. Гериновича висвітлюють його діяльність на посаді викладача, декана та ректора Кам'янець-Подільського вишу впродовж 1919-1932 рр. [25]. У цьому ж архіві знаходяться кримінальні справи, заведені на осіб-викладачів і студентів Кам'янець-Подільського ІНО, які були також осуджені в причетності до Української військової організації (далі – УВО) [26].

Державний архів Управління Служби безпеки України (м. Київ) зберігає слідчу справу В. Гериновича, де містяться документи про арешт, протоколи допитів у справі його причетності до УВО та «контрреволюційної діяльності». Окрему групу документів складають звернення засудженого про реабілітацію [27].

Інформація про роботу В. Гериновича в Московському геологорозвідувальному інституті ім. С. Орджонікідзе в статусі професора кафедри гірничої економіки (1932 р.) виявлена в архіві Російського державного геологорозвідувального університету м. Москви [28].

Матеріали Державного архіву Вологодської області (Російська Федерація), відображають перебування В. Гериновича на засланні після десятирічного ув'язнення. У фондах «Грязовецький сільськогосподарський технікум» (Ф. 4529) і «Вологодський державний педагогічний інститут» (Ф. 2076) наявні дані про його викладацьку діяльність у сільськогосподарському технікумі м. Грязовця та державному педагогічному інституті м. Вологди (1944-1946 рр.) [29]. Наукові праці В. Гериновича 1920-1930-х рр. містяться в фондах Архіву Академії Наук УСРР, журналу «Україна» (Ф. X), Інституту рукопису Національної бібліотеки України ім. В. Вернадського. Вони присвячені проблемам історії, географії, економіки України: («Дністер як торговельний шлях від кінця XVIII ст. до імперіалістичної війни» (Ма-

теріали до географії дністровського сточища) (1930 р.), «Економічна роль Чорного моря і її значення для політичної кон'юнктури Сходу Європи в другій половині XVIII ст.» (1930 р.), «Дунаєвецька текстильна фабрика (з нагоди її сторіччя)» (1929 р.), археології («Трипільська стоянка в с. Кадиївцях на Кам'янецьчині», «Стоянки неолітичної людини біля села Великої Мукші, Китайгородського району Кам'янець-Подільської округи» (1926 р.) [30].

Окрему групу рукописних документів складають рецензії науковців на краєзнавчі та географічні праці вченого: О. Неселовського – («Кам'янецьчина. Ч. I-II.» (1926-1927 рр.), С. Іваницького – («Екскурсант Кам'янецьчини» (1928 р.)) [31]. Вказуючи на певні зауваження, рецензенти загалом дали рукописам високу оцінку.

Особливий інтерес із спадщини В. Гериновича викликають наукові праці та науково-популярні публікації, що зберігаються у фондах Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаніка НАН України, а саме – у відділі рукописів фонду (Ф. 238) «В. Дорошенко» виявлено нотатки, в яких зафіксовано бібліографічний опис статей В. Гериновича за 1917-1918 рр., присвячених формуванню етнографічних меж України [32].

У дослідженні використано матеріали особистого архіву онука В. Гериновича – О. Гериновича, який складається з рукописів та фотоматеріалів датованих 1942-1948 рр. У фонді знаходяться рукописи: «Предложение о новом методе заготовки ниток и веревок и о механизации производства. Общие методологические замечания» (написаний в ув'язненні 1942. – В.О.); доповідь на тему: «Дністер як торговий шлях» (економічно-історичний нарис), прочитана на науковій конференції Українського інституту радянської кооперативної торгівлі (20-23 січня 1947 р.); «Дністер – на службу будівництва комунізму» (10 листопада 1947 р.); «Дністер як водний шлях»; «Борьба партии с буржуазно-националистической идеологией» (11 грудня 1947 р.); «Участь церкви в житті князю Львова»; «Філіппінські острови і їх економічне та стратегічне значіння» (До питання: «Боротьба за Тихий океан») – 25 листопада 1948 р. Рукопис без назви (присвячений вивченню природних багатств Західної України, зокрема енергоносіям). У 2009 р. вперше ці та інші рукописи були оприлюднені в збірці «Володимир Геринович: з неопублікованого» [33]. За певних обставин зазначені рукописи не були свого часу надруковані, тому представляють інтерес для сучасної української історичної та географічної науки.

Крім архівних документів, значний масив інформації про громадську та науково-педагогічну діяльність В. Гериновича виявлено на сторінках періодичної преси. Інформація,

що проливає світло на краєзнавчу діяльність В. Гериновича в складі Християнсько-суспільного союзу представлена в партійному часопису «Руслан» [34].

Відомості про перебування В. Гериновича в лавах австро-угорської армії (1914-1918 рр.) опубліковані у «Вістнику Союзу визволення України» (м. Відень) [35]. Його робота з вивчення українського етнографічного кордону на Заході України відображена на сторінках львівського часопису «Українське слово» [36].

Військова, просвітницька діяльність В. Гериновича в складі УГА (1919 р.) ілюструється матеріалами з «Вістника Державного секретаріату військових справ ЗО УНР» [37], часопису «Стрілець» [38].

У часопису «Україна» (1919 р.) розміщено повідомлення про пробну лекцію В. Гериновича в К-ПДУУ на тему «Географічне положення України» [39], відзначено викладацьку роботу вченого [40]. У газеті «Наш шлях» (1920 р.) міститься інформація про добротинну діяльність Володимира Гериновича [41], в статті «Університетське життя» опубліковано назву його наукової доповіді, яка була прочитана студентам університету [42].

Перша схвальна рецензія на підручник В. Гериновича «Географія України. Ч. II. Антропогеографія» (1920 р.) [43], надана С. Русовою – українським педагогом і громадською діячкою, опублікована на сторінках літературно-наукового додатку до часопису «Наш шлях».

Відомості про діяльність Володимира Гериновича в студентській організації м. Львова «Академічна Громада» залишив І. Крип'якевич. Його спогади (Автобіографія) вперше оприлюднені в окремому випуску серійного видання «Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність» [44].

Надзвичайно важливою подією в контексті продовження дослідження життєдіяльності Володимира Гериновича стала публікація автобіографічної праці «Криниця життя. Спогади, творчість, педагогіка» [45] онука вченого, провідного педагога Львівської державної музичної академії ім. М. Лисенка, завідувача кафедри оркестрового диригування, професора Олександра Олександровича Гериновича. Автор оприлюднив раніше невідомі широкому загалу сторінки біографії родини, а також фотоматеріали з сімейного архіву.

Цікаву сторінку в біографії В. Гериновича відкрив М. Гординчук у публікації «Володимир Геринович у Станіславівці» [46]. Автор охарактеризував взаємини вченого з родиною Мартиновських під час відвідин місцевих шахт по видобутку земляного мила в 1930-х рр.

З початком підготовки масових репресій у 1930-х рр., спрямованих проти наукової інтелігенції, у кам'янецькій пресі з'явилася низ-

ка статей, у яких критикувалася діяльність вченого. Зокрема, 1932 р. в газеті «Червоний кордон» у матеріалах «Проробкою листа тов. Сталіна озброїться для боротьби на ідеологічному фронті» [47]. Вченого В. Гериновича звинувачували в «бухаринських установках», які він, начебто, відобразив у книзі «Природні виробничі сили Кам'янецьчини», також піддано критиці його «опортуністичні помилки» [48]. Через рік після арешту В. Гериновича (1934 р.) газета «Червоний кордон» опублікувала статтю «За більшовицьку непримиренність до ворогів партії Леніна-Сталіна» [49], в якій В. Гериновича та інших викладачів вишу назвали «націоналістами», «контрреволюціонерами» та «шпигунами». Деякі відомості про життєвий та творчий шлях професора В. Гериновича подає емігрантська література, періодична преса. Так, інформацію довідкового характеру про Володимира Гериновича вміщено в «Енциклопедії Українознавства» за редакцією В. Кубійовича [50], відомості про його службу в лавах УГА на посаді референта освіти і пропаганди при диктатурі ЗО УНР Є. Петрушевича подано Д. Микитюком [51, с. 137].

Порушив проблематику наукової діяльності В. Гериновича й українсько-словацький дослідник М. Мушинка, який вперше опублікував епістолярну спадщину С. Рудницького під назвою «Листи Степана Рудницького до Софії та Станіслава Дністрянських» (1991 р.). Тут вперше оглядово висвітлено маловідомі сторінки діяльності В. Гериновича в Українському науково-дослідному інституті географії та картографії (м. Харків) у 1928-1929 рр. [52, с. 24-25]. Варто виокремити згадку про Володимира Гериновича в американській газеті «Свобода» (1925 р.) – урядовому органі організації українського народного союзу в США, де рекомендовано для читання українській діаспорі його науково-популярну працю «Жителі Марса» (1911, 1914 рр.) [53]. Там само розміщується схвальний відгук на статтю вченого в «Віснику Союзу визволення України» від 4 лютого 1917 р. «Листи з поля бою» [54].

Оригінальними джерелами для відтворення комплексної біографії В. Гериновича стали його праці наукового, популярного характеру, підготовлені впродовж 1906-1948 рр.

Захоплення географічною наукою Володимиром Гериновичем у студентські роки та інтерес до культурно-просвітницької діяльності демонструє журнал «Дзвінок» – (український ілюстрований двотижневик для дітей і молоді), в якому молодий вчений протягом 1906 р. опублікував одинадцять статей, присвячених різнобічним проблемам астрономії та явищам природи [55]. Результатом тісної співпраці з «Науковим товариством ім. Т. Шевченка» і «Просвітою» (м. Львів) стала публікація науково-популярних статей: «Дещо з життя му-

равлів» (1907 р.), «Про воздух». (Оповідане про свійства воздуха та про передказуване погоди), (1908 р.), «Трясене землі» (1909 р.), «Жителі Марса» (1911 р., 1914 р.) [56].

Молодий дослідник написав рецензії на праці польських учених географів – Łoziński W. «Dołyny rzek wschodnio-karpackich i podolskich», Nalkowski W. «Zarys geografii rozumowej» (1907 р.) [57].

Черговим етапом у науковій біографії вченого стала публікація статті «Питане про третичного чоловіка в новійшій літературі» (1909 р.) в «Літературно-науковому віснику» (далі – ЛНВ) [58]. Саме вона була взята за основу докторської дисертації. Інформація про результати наукових розвідок В. Гериновича публікувалася на сторінках ЛНВ у рубриці «Хроніки (НТШ)» (1907-1913 рр.), «Збірнику математично-природописно-лікарської секції НТШ» (1919 р.) [59].

Науково-популярні, краєзнавчі, етнографічні розвідки вченого дореволюційного часу друкувалися в львівській газеті «Діло», провідному часопису Галичини – офіційному органі Українського національно-демократичного об'єднання [60].

У газетах «Наш шлях» [61], «Червона правда» [62], «Червоний кордон» [63], «Комсомолец прикордоння» [64], «Більшовицька правда» [65] вчений розміщував статті інформативного, науково-популярного, краєзнавчого характеру протягом 1919-1932 рр. Одночасно видання рекомендували широкому загалу ознайомитися з краєзнавчими працями В. Гериновича та висвітлювали його співпрацю з Всеукраїнським фото-кіноуправлінням [66].

Перебуваючи на посаді ректора ІНО, вчений ініціював заснування наукового видання «Записки Кам'янець-Подільського інституту народної освіти» (1926 р.). Будучи його науковим редактором, опублікував тут ряд праць: «До історії Кам'янець-Подільського інституту народної освіти», «Кам'янецький ботанічний садок», «Огляд навчання Кам'янець-Подільського інституту народної освіти», «Стоянка неолітичної людини біля с. Великої Мукші Китайгородського району Кам'янець-Подільської округи», «Теорія Вегенера про виникнення континентів і океанів» [67].

Роботу В. Гериновича на чолі НДК при Кам'янець-Подільському ІНО ілюструють матеріали бюлетеня Українки «Наука на Україні» (1925-1926 рр.) [68].

Із заснуванням (1927 р.) Українським комітетом краєзнавства загальноукраїнського журналу «Краєзнавство» В. Геринович публікував у ньому цілий ряд історико-краєзнавчих статей, зокрема – «Вірмени в Кам'янці» (1928 р.), «До історії шовківництва на західній Придністрянщині (В межах УСРР)» (1929 р.), «Кам'янець на Поділлі» (1930 р.),

«Кам'янецька округа» (1927 р.) [69] та ін. (Праці вченого також друкувалися в науково-педагогічному журналі «Шлях освіти» (орган Наркомосвіти УСРР у м. Харкові) [70].

Плідна праця вченого щодо геологорозвідувальної роботи на Кам'яничині (1929-1932 рр.) досить детально описана на сторінках газети «Червоний кордон» у статтях: «Антрацит на Кам'яничині», «Буре вугілля на Кам'яничині», «Використовуймо природні виробничі сили Кам'яничини», «Природні виробничі сили Могилівщини» [71], та ін.

Упродовж 20-х – 30-х рр. ХХ ст. В. Геринович видав значну кількість підручників та монографій для навчальних закладів з історії та географії України, зокрема: «Україна, відки пішла її назва, як і чому вона поширилася?» (1918 р.), «Провідник по Поділлі» (1919 р.), «Провідник по Київщині», «Основи географії. Для ужитку 3 і 4 класи. (1920 р.), «Основи географії. Для ужитку 12 класи. (1920 р.), «Фізична географія. – Ч. III.» (1920 р.), «Географія України. – Ч. II. Антропогеографія» (1920 р.), «Фізична географія» (1922 р.), «Географія України» (1922 р.), «Основи географії» (1922 р.), «Основи географії» (1924 р.), «Порядник екскурсанта Кам'яничини» (1928 р.), «Екскурсант Кам'яничини» (1928 р.), «Природні виробничі сили Кам'яничини» (1930 р.), «Природні виробничі сили Кам'яничини»

(1931 р.) [72] та ін. Особливої уваги заслуговує внесок В. Гериновича в українську картографію. На межі ХІХ – початку ХХ ст. визначити географічний простір України в її державних межах було неможливо, оскільки тогочасна наука розглядала її тільки як фізико-географічний регіон Східної Європи [73]. Завдяки активній праці В. Гериновича, С. Рудницького, М. Дольницького в першій третині ХХ ст. на науковому рівні обґрунтовано політичну та фізико-географічну індивідуальність України. Карти вченого розміщені в книгах С. Рудницького «Географічна карта земель, де живуть Українці» [74], Б. Барвінського «Карта розселення слов'ян: границі цілої слов'янщини і границі розселення українських племен в часі утворення Руської держави (ІХ-Х ст.)» [75], «Карта найважливіших місцевостей з історії українського народу (Х-ХХ ст.)» [76].

Висновки. Загалом вибір джерельної бази зумовлений метою даної праці. Системний підхід вимагав пошуку таких носіїв інформації, які б дозволили виявити теоретичні та фактологічні аспекти досліджуваної проблеми. В дослідженні використано широкий спектр документів і матеріалів різнопланового характеру. Особливу цінність становлять архівні документи, рукописні матеріали, періодика. В цілому джерельна база є достатньою для вирішення поставленої мети.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Берковський В.Г. Матеріали фонду 166 ЦДАВО України як джерело до історії освіти на Кам'яничині (20 – 30-ті роки ХХ ст.) [Текст] / В.Г. Берковський // Освіта, наука і культура на Поділлі : зб. наук. праць. – Кам'янець-Подільський : Оіюм, 2007. – Т.9: Матеріали п'ятого круглого столу. «Культура, освіта і просвітницький рух на Поділлі». – С. 358-369.
2. Папакіна Т.П. З історії втрачених видань Всеукраїнської академії наук: зб. «Полуднева Україна» [Текст] / Т.П. Папакіна // Архіви України. – 2001. – № 6. – 137 с.
3. Професор Володимир Геринович [Текст] / за ред. О. Шаблія. – Львів : Видавн. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2008. – 366 с.
4. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України м. Київ (ЦДАВО України), ф. 166, оп. 12, спр. 1522.
5. ЦДАВО України, ф. 177, оп. 2, спр. 49.
6. ЦДАВО України, ф. 177, оп. 2, спр. 624.
7. ЦДАВО України, ф. 177, оп. 2, спр. 853.
8. ЦДАВО України, ф. 177, оп. 2, спр. 1487.
9. ЦДАВО України, ф. 166, оп. 6, спр. 6247, 6248.
10. ЦДАВО України, ф. 166, оп. 8, спр. 437, 439.
11. Центральний державний історичний архів України м. Львів (ЦДІАЛ України), ф. 309, оп. 1, спр. 39, 1221-1222.
12. ЦДІАЛ України, ф. 311, оп. 1, спр. 68-69.
13. ЦДІАЛ України, ф. 401, оп. 1, спр. 32.
14. ЦДІАЛ України, ф. 736, оп. 1, спр. 3-4, 20, 32.
15. Державний архів Львівської області (ДАЛО), ф. 26, оп. 7, спр. 1708; оп. 15, спр. 609.
16. ДАЛО, ф. 296, оп. 1, спр. 2, 58, 65.
17. ДАЛО, ф. 26, оп. 15, спр. 727, арк. 38-38 зв.
18. ДАЛО, ф. 796, оп. 1, спр. 30-32.
19. ДАЛО, ф. 796, оп. 1, спр. 33.
20. ДАЛО, ф. 796, оп. 1, спр. 31.
21. Державний архів Хмельницької області (ДАХМО), ф.р. 302, оп. 1, спр. 588.
22. ДАХМО, ф.р. 582, оп. 1, спр. 63.
23. ДАХМО, ф.р. 302, оп. 1, спр. 252.
24. ДАХМО, ф.р. 5, оп. 1, спр. 537.
25. ДАХМО, ф.р. 302, оп. 2, спр. 126.

26. ДАХМО, ф.р. 6193, оп. 1, спр. П – 5966. – Т. I-II, спр. 17758.
27. Державний архів Служби безпеки України, Ф.П. – спр. 59171.
28. Архив Российского государственного геологоразведочного университета имени Серго Орджоникидзе, лист-відповідь, Российский Государственный геологоразведочный университет имени Серго Орджоникидзе за №01-13-218 від 18.05.2009 р.
29. Государственный архив Вологодской области Российской Федерации, ф. 2076, оп. 2, д. 33, ф. 4529, оп. 1, д. 49, 62, 72.
30. Інститут рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського (І.Р. НБУВ), ф.х., спр. 14948-14949, спр. 15291-15292, спр. 17079.
31. І.Р. НБУВ, ф.х., спр. 17412-17414, спр. 17815, спр. 17839-17840.
32. Львівська наукова бібліотека ім. В. Стефаника НАН України (ЛНБ НАН УКРАЇНИ), ф. 238, спр. 249.
33. Академічне життя. Лекції географії [Текст] // Україна. – Кам'янець-Подільський, 1919. – Ч. 10. – 21 серп. – С. 4; В. Народний університет у м. Кам'янці [Текст] / Б // Україна. – Кам'янець-Подільський, 1919. – 19 жовт. – С. 1.
34. Академічне життя. Початок занять [Текст] // Україна. – Кам'янець-Подільський, 1919. – Ч. 46. – 7 жовт. – С. 2.
35. Володимир Геринович: з неопублікованого [Текст] / упоряд., авт. вступ. ст. та приміт. В. М. Островий. – Хмельницький : ЦНТІ, 2009. – 136 с. : іл.
36. Гординчук М. Володимир Геринович у Станіславівці [Текст] / Спогади жительки с. Станіславки Кам'янець-Подільського р-ну записав М. Гординчук / М. Гординчук // Кам'янець-Подільський вістник. – Кам'янець-Подільський, 1996. – 20 липня. – С. 3.
37. Геринович В. Антрацит на Кам'яничині [Текст] / В. Геринович // Червоний кордон. – Кам'янець-Подільський, 1930. – Ч. 10. – 25 січня. – С. 6; Його ж. – Буре вугілля на Кам'яничині / Там само, 1929. – Ч. 105. – 21 верес. – С. 5; Його ж. – Використовуймо природні виробничі сили Кам'яничини / Там само. – Ч. 124. – 7 лист. – С. 7; Його ж. – Природні виробничі сили Могиливіщини / Там само, 1930. – Ч. 4. – 11 січня. – С. 4.
38. Геринович В. Великий рух народньої оборони (із організаційного руху) [Текст] / В. Геринович // Стрілець. – Стрий, 1919. – Ч. 28. – 7 трав. – С. 3; Його ж. – Два фронти / Стрілець. – Стрий, 1919. – 3 квіт. – С. 1.
39. Геринович В. Вступ до Географії [Текст] / В. Геринович // Дзвінок. – Львів, 1906. – Ч. 11. – 5 черв. – С. 162–166; Його ж. – Географія фізична (Геотермічний степен. Здогад Віліяма Томсона) / Дзвінок. – Львів, 1906. – Ч. 13. – 5 липня. – С. 191–193.
40. Геринович В. Географічна карта земель, де живуть українці / В. Геринович // Рудницький С. Коротка географія України / С. Рудницький // Попул. б-ка «Лан». – К.-Львів, 1910. – № 5–7. – 154 с.
41. Геринович В. Дещо з життя муравлів [Текст] / В. Геринович // Складанка: коштом і заходом т-ва «Просвіта» – 3 друк. НТШ, під заряд. К. Беднарського. – Львів, 1907. – Ч. 319. – С. 3–7; Його ж. – Про воздух: (Оповідане про свійства воздуха та про передказуване погоди) / Накл. і друком «Заг. друк.». – Львів, 1908. – 59 с.; Його ж. – Трясене землі / Накл. і друком «Заг. друк.» – Львів, 1909. – Академічна Ч. 8. – 24 с.; Його ж. – Жителі Марса / 3 друк. т-ва «Руська Рада» ; під заряд. І. Захарка. – Чернівці : Селянська Каса, 1911. – 40 с.
42. Геринович В. До западної української етнографічної границі [Текст] / В. Геринович // Українське слово. – Львів, 1917. – Ч. 226. – 9 жовт. ; Ч. 227. – 10 жовт. ; Ч. 228. – 11 жовт. ; Ч. 229. – 12 жовт. – С. 1–2; Його ж. – До української орієнтації. (Вступ. – Україна і Московщина. – Україна і Польща. – Німеччина і її сусіди. – Основи українсько-німецької орієнтації) / Українське слово. – Львів, 1918. – Ч. 202–203. – 5–6 верес. ; Ч. 205. – 8 верес. ; Ч. 211. – 15 верес. ; Ч. 215–216. – 20–21 верес. – С. 1–2.
43. Геринович В. До історії Кам'янець-Подільського інституту народної освіти [Текст] / В. Геринович // Записки Кам'янець-Подільського інституту народної освіти / за ред. : В. Гериновича, Ф. Кондрацького, М. Курневича, І. Любарського, Д. Ходорковського, А. Чепорнюка. – Кам'янець-Подільський : Друк. ім. Леніна, 1927. – Т. 2. – С. 1–24; Його ж. – Кам'янецький ботанічний садок / Там само. – Кам'янець-Подільський : Друк. ім. Леніна, 1926. – Т. 1. – С. 19–25; Його ж. – Огляд навчання Кам'янець-Подільського інституту народної освіти на 1926-1927 рік / Там само. – С. 1–8; Його ж. – Стоянка неолітичної людини біля с. Велика Мукша Китайгородського району Кам'янець-Подільської округи / Там само. – С. 14–17; Його ж. – Теорія Вегенера про виникнення континентів і океанів / Там само. – С. 32–41.
44. Геринович В. Др. С. Рудницький. Коротка географія України [Текст] / В. Геринович // Руслан. – Львів, 1911. – Ч. 8. – 12 січня. – С. 3–4; Його ж. – Етнічний хаос на Балкані / Руслан. – Львів, 1913. – Ч. 190. – четвер. – 28 серп. ; Ч. 192. – субота. – 30 серп. – С. 3–4; Його ж. – Проект відводнення наддністрянської низини / Руслан. – Львів, 1912. – Ч. 136. – середа. – 6 червця; Ч. 138. – п'ятниця. – 21 червця. – С. 4.
45. Геринович В. З практики робітничого університету в Кам'янці на Поділлі [Текст] / В. Геринович // Шлях освіти. – Харків, 1926. – № 12. – С. 139–143; Його ж. – Робітничий університет у Кам'янці на Поділлі / Шлях освіти. – Харків, 1926. – № 8–9. – С. 172–174.
46. Геринович В. Західня границя української етнографічної території [Текст] / В. Геринович // Вістник Союзу визволення України. – Відень, 1915. – Ч. 47–48. – 14 падолиста. – С. 4–6; Його ж. – Листи з поля бою / Вістник Союзу визволення України. – Відень, 1917. – Ч. 136. – 4 лютого. – С. 90–93.
47. Геринович В. Зміни і коливання клімату в історичні часи [Текст] / В. Геринович // Червона правда. – Кам'янець-Подільський, 1922. – 1 лютого. – С. 1; Його ж. – Клімат Кам'янецького повіту / Червона правда. – Кам'янець-Подільський, 1922. – Ч. 17–18. – 20–21 січня. – С. 1.
48. Геринович В. Кам'янецька округа [Текст] / В. Геринович // Краєзнавство. – Харків, 1927. – № 1. – С. 26–29; Його ж. – Вірмени в Кам'янці / Там само, 1928. – № 1 – С. 20–25; Його ж. – До історії шовківництва

- на західній Придністрянщині (В межах УСРР) / Там само, 1929. – № 3–10. – С. 69–74; Його ж. – Кам'янець на Поділлі / Там само, 1930. – № 1–5. – С. 8–16; Його ж. – Кам'янецька округа / Там само, 1927. – № 1. – С. 26–29.
49. Гериневич В. Карта розселення слов'ян: границі цілої Словянщини і границі розселення українських племен в часі утворення Руської держави (IX – X століття). (Розмір 1 : 15,000.000) [Текст] / В. Гериневич // Б. Барвінський. Історія українського народу. – [2-е вид., доп., перероб.]. – Львів : накл. книгарні А. Бардаха, 1922. – 138 с. : іл.
50. Гериневич В. Карта найважливіших місцевостей з історії українського народу X – XX ст. (Розмір 1 : 7,400.000) [Текст] / В. Гериневич // Б. Барвінський. Коротка історія українського народу (з 21 образками і 1 картою). – Львів, 1922. – 126 с. : іл.
51. Гериневич В. Кривчанські печери [Текст] / В. Гериневич // Діло. – Львів, 1909. – Ч. 183–184. – субота, понеділок. – 21–23 серп. – С. 1–2; Його ж. – Ожидана книжка / Діло. – Львів, 1910. – Ч. 281. – п'ятниця. – 16 груд. – С. 2–3.
52. Гериневич В. Мінеральні копалини нашої області і їх пристосування в господарстві [Текст] / В. Гериневич // Більшовицька правда. – Кам'янець-Подільський, 1932. – 8 трав. – С. 4.
53. Гериневич В. На боротьбу з ярками повинна стати вся громада [Текст] / В. Гериневич // Червоний кордон. – Кам'янець-Подільський, 1927. – Ч. 3. – 8 січня. – С. 6.
54. Гериневич В. Навчальний процес угрунтувати на конкретних питаннях господарського й культурного будівництва [Текст] / В. Гериневич // Комсомолец прикордоння. – Кам'янець-Подільський, 1929. – № 17. – 16 черв. – С. 3.
55. Гериневич В. Питане про третичного чоловіка в новійшій літературі [Текст] / В. Гериневич // Літ.-наук. вістник. – Львів – Київ, 1909. – Річник XII. – Кн. V. – Т. XLVI. – трав. – С. 331–345.
56. Гериневич В. Понятте, ціль і методи географії [Текст] / В. Гериневич // Збірник математично-природописно-лікарської секції НТШ / за ред. : В. Левицького, І. Раковського, С. Рудницького. – Львів, 1919. – Т. XVIII. – XIX. – С. 1–19.
57. Гериневич В. До питання Сходу Європи [Текст] / В. Гериневич // (Уваги антропогеографа) // Наш шлях. – Кам'янець-Подільський, 1919. – Ч. 2. – 26 лист. – Ч. 5. – 28 лист. – С. 1–2.
58. Гериневич В. Україна, звідки пішла її назва, як і чому вона поширилася? [Текст] / В. Гериневич. – Львів : накл. авт., з друк. Ставропігійського ін.-та під управою Ю. Сидорака, 1918. – 16 с.; Його ж. – Провідник по Поділлі / Українська Народня Республіка. – Вінниця : Вид-во Нар. Мін. Преси і Проп. У. Н. Р., 1919. – 32 с.; Його ж. – Провідник по Київщині / Вінниця на Поділлі : Вид-во Нар. Мін. Преси і Проп. У. Н. Р., 1919. – 36 с.; Його ж. – Основи географії: для ужитку 3 і 4 класи / Кам'янець на Поділлі : Дністер, 1920. – 84 с.; Його ж. – Основи географії: для ужитку 12 класи / Кам'янець на Поділлі : Дністер, 1920. – 84 с.; Його ж. – Фізична географія / Кам'янець-Подільський, 1920. – Ч. III (машинопис). – 102 с.; Його ж. – Географія України. – Ч. II : Антропогеографія / Кам'янець-Подільський : Дністер, 1920. – 202 с.; Його ж. – Фізична географія : для шкіл і самоосвіти / Катеринослав – Харків : Держ. вид-во України, 1922. – 92 с.; Його ж. – Географія України / Вінниця : Всеукр. держ. вид-во. Подільська філія, 1922. – 131 с.; Його ж. – Основи географії / Катеринослав-Харків : Держ. вид-во України, 1922. – 70 с.; Його ж. – Основи географії / [2-е вид.]. – Харків-Київ : Держ. вид-во України, Держ. трест «Київ друк», друк. № 2, 1924. – 93 с. – дод. листи з мапами : земних півкуль і України.; Його ж. – Основи географії / [3-те вид.]. – Харків-Одеса : Держ. вид-во України, 3-я Держ. друк. ім. т. Троцького, 1924. – 93 с. – дод. арк. з мапами; Його ж. – Порадник екскурсанта Кам'яниччини. З планом Кам'янецького замку з року 1699 / Кам'янець-Подільський : окр. краєзнав. ком. – Кам'янець-Подільський : Друк ім. Леніна, 1928. – 102 с.; Його ж. – Екскурсант Кам'яниччини (З планом Кам'янецького замку з року 1699 з «La Galerie agréable du Monde» і маршрутом) / Кам'янець-Подільський : [б. в.], 1928. – 75 с.; Його ж. – Природні виробничі сили Кам'яниччини / Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільська округова плянова комісія, 1930. – 46 с.; Його ж. – Природні виробничі сили Кам'яниччини / передм. К. Сухомліна. – [2-е вид., доп.]. – Харків : ПЕУ ВРНГ УСРР, Бюро використання природних ресурсів, 1931. – 83 с.
59. Гериневич О.О. «Криниця життя»: спогади, творчість, педагогіка [Текст] / О.О. Гериневич. – Івано-Франківськ : Гостинець, 2006. – 140 с.
60. Дальша робота експедиції ВУФКУ [Текст] // Червоний кордон. – Кам'янець-Подільський, 1928. – 13 верес. – Ч. 105. – С. 6; Премислер. Що читати про Кам'яниччину. Д-р Вол. Гериневич. Кам'яниччина, Ч. I. Природа / Премислер // Червоний кордон. – Кам'янець-Подільський, 1926. – 24 лист. – Ч. 89. – С. 6; Робітник. Розповсюдити корисну книжку / Робітник // Червоний кордон. – Кам'янець-Подільський, 1930. – 16 трав. – № 52. – С. 4.
61. Діноель. Вище більшовицьку пильність у теорії і практиці [Текст] / Діноель // Червоний кордон. – Кам'янець-Подільський, 1932. – № 8. – 14 січня. – С. 2.
62. Енциклопедія Українознавства: (Словникова частина 2) [Текст] / В. Кубійович (голов. ред.), М. Глобенко (заст. головн. ред.). – Львів : Молоде життя, 1993. – 800 с.
63. За більшовицьку непримиренність до ворогів партії Леніна – Сталіна [Текст] // Червоний кордон. – Кам'янець-Подільський, 1934. – 18 лист. – С. 2.
64. Іван Крип'якевич у родинній традиції, науці, суспільстві / відп. ред. Я. Ісаєвич, упоряд. Ф. Стеблій [Текст] // Україна: культурна спадщина, національна свідомість : зб. наук. праць 8 / Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. – Львів, 2001. – 960 с., 32 с. іл.
65. Каталог книгарні «Свободи» [Текст] // Свобода. – Джерзи Ситі, Н. Дж., 1925. – 5 квіт. – Ч. 78. – С. 4.
66. Короткий звіт науково-дослідної кафедри при Кам'янець-Подільському ІНО за 1925-26 рік [Текст] // Наука на Україні. – Бюлетень Укрнауки ДВУ, 1927. – № 2–4. – С. 187–189.
67. Листи Степана Рудницького до Софії та Станіслава Дністрянських (1926 – 1932) : довідник № 33 [Текст]

- / упоряд., вступ. ст. М. Мушинки. – Едмонтон : Вид-во Канадського ін-ту укр. студій Альбертського ун-ту, 1991. – 91 с.
68. Онацький Є. Я думаю про тебе, Тоті... (з мого римського щоденника) [Текст] / Є. Онацький // Свобода. – Джерзи Ситі, Н. Дж., 1935. – 15 черв. – Ч. 138. – С. 2.
69. Піхота. Поручники [Текст] // Вістник Державного Секретаріату Військових справ ЗО УНР. – Станіславів, 1919. – Ч. 5. – 31 січня. – С. 2.
70. Проробкою листа тов. Сталіна озброїться для боротьби на ідеологічному фронті [Текст] // Червоний кордон. – Кам'янець-Подільський, 1932. – № 7. – 12 січня. – С. 2.
71. Русова С. В. Ґерінович. Географія України. Ч. II. Антропогеографія [Текст] / С. Русова // Наш шлях (літературно-науковий додаток). – Кам'янець-Подільський, 1920. – Ч. 9. – 25 квіт. – С. 2–4.
72. Сохоцький І. Військова канцелярія диктатора [Текст] / І. Сохоцький // Українська Галицька армія в 40-річчя її участі у Визвольних змаганнях: документи до історії. – Вінніпег-Канада : вид-во «Канадійського фермера», Д. Микитюка, 1958. – 674 с.
73. Список жертв на хворих і поранених козаків [Текст] // Наш шлях (щоденна демократична безпартійна газета). – Кам'янець-Подільський, 1920. – Ч. 17. – 30 січня. – С. 2.; Ч. 20–21. – 4–5 лютого. – С. 2, 4.; Ч. 27. – 26 груд. – С. 2.; Ч. 33. – 19 лютого. – С. 4.
74. Університетське життя [Текст] // Наш шлях («літературно-науковий додаток»). – Кам'янець-Подільський, 1920. – Ч. 3. – 28 берез. – С. 4.; Ч. 63. – 28 берез. – С. 4.
75. Штойко П.І. Україна як географічне поняття: проблема визначення [Текст] / П.І. Штойко // Вісник Львівського Університету. Серія географічна, 2009. – Вип. 36. – С. 321–329.
76. Ґерінович В. Do Łyiny rżek wschodnio-karpąckich i podolńskich [Text] / В. Ґерінович, W. Łożiński. – Lwiw, 1905. – (Рец. на публ.) // Записки НТШ. – Т. LXXX. – Львів, 1907. – pp. 232–236; Його ж. – Zarys geografii rozumowej. Wydanie III / W. Nalkowski. – Warszawa, 1907. – 703 p. – (Рец. на публ.) // Записки НТШ. – Т. LXXIV. – Львів, 1906. – С. 232–235.

Стаття надійшла до редакції 14.02.2014

REFERENCES:

1. *Berkovs'kyj V.G. Materialy fondu 166 TsDAVO Ukrainy yak dzherelo do istorii osvity na Kam'yanechchy ni (20 – 30-ti roky XX st.) (Materials of the fund 166 of Central State Archive of Higher Organs of Power of Ukraine as a source to the history of education in Kam'yanets-Podilskyi region (1920-1930-s)). Osvita, nauka i kul'tura na Podilli : zb. nauk. prats'. Kam'yanets'-Podil's'ki j : Oium, 2007. Vol.9: Materialy p'yatogo kruglogo stolu. «Kul'tura, osvita i prosvitny ts'ki j rukh na Podilli». pp. 358–369.*
2. *Papakina T.P. Z istorii vtracheny kh vy dan Vseukrains'koi akademii nauk: zb. «Poludneva Ukraina» (From the history of the lost publications of All-Ukrainian Academy of Sciences: collection «Poludneva Ukraina»). Arkhivy Ukrainy. 2001. no. 6. 137 p.*
3. *Profesor Volodymyr G'ery novy ch (Professor Volodymyr Gerynovych). L'viv : Vy'davn. centr LNU im. I. Franka, 2008. 366 p.*
4. *Tsentral'ny j derzhavny j arkhiv vy shhy kh organiv vlady ta upravlinnya Ukrainy m. Kyiv (TsDAVO Ukrainy), (Central State Archive of Higher Organs of Power and Management of Ukraine city of Kyiv) no. of fund 166, no. of description 12, case no. 1522.*
5. *TsDAVO Ukrainy, no. of fund 177, no. of description 2, case no. 49.*
6. *TsDAVO Ukrainy, no. of fund 177, no. of description 2, case no. 624.*
7. *TsDAVO Ukrainy, no. of fund 177, no. of description 2, case no. 853.*
8. *TsDAVO Ukrainy, no. of fund 177, no. of description 2, case no. 1487.*
9. *TsDAVO Ukrainy, no. of fund 166, no. of description 6, case no. 6247, 6248.*
10. *TsDAVO Ukrainy, no. of fund 166, no. of description 8, case no. 437, 439.*
11. *Tsentral'ny j derzhavny j istory chny j arkhiv Ukrainy m. L'viv (TsDIAL Ukrainy). (Central State Historical Archives of Ukraine). Lviv, no. of fund 309, no. of description 1, case no. 1221-1222.*
12. *TsDIAL Ukrainy, no. of fund 311, no. of description 1, case no. 68-69.*
13. *TsDIAL Ukrainy, no. of fund 401, no. of description 1, case no. 32.*
14. *TsDIAL Ukrainy, no. of fund 736, no. of description 1, case no. 3-4, 20, 32.*
15. *Derzhavny j arkhiv L'vivs'koi oblasti (DALO). (State Archive of Lviv region), no. of fund 26, no. of description 7, case no. 1708, no. of description 15, case no. 609.*
16. *DALO, no. of fund 296, no. of description 1, case no. 2, 58, 65.*
17. *DALO, no. of fund 26, no. of description 15, case no. 727, amount of folias 38.*
18. *DALO, no. of fund 796, no. of description 1, case no. 30-32.*
19. *DALO, no. of fund 796, no. of description 1, case no. 33.*
20. *DALO, no. of fund 796, no. of description 1, case no. 31.*
21. *Derzhavny j arkhiv Khmel'ny ts'koi oblasti (DAKHmO). (State Archive of Khmelnytskyi region), no. of fund 302, no. of description 1, case no. 588.*
22. *DAKHmO, no. of fund 582, no. of description 1, case no. 63.*
23. *DAKHmO, no. of fund 302, no. of description 1, case no. 252.*
24. *DAKHmO, no. of fund 5, no. of description 1, case no. 537.*
25. *DAKHmO, no. of fund 302, no. of description 2, case no. 126.*
26. *DAKHmO, no. of fund 6193, no. of description 1, case no. P – 5966. – Vol – I-II, case no. 17758.*
27. *Derzhavny j arkhiv Sluzhby bezpeky Ukrainy. (State Archive of secret service), no. of fund F.P. – case no. 59171.*

28. Arkhi v Rossijskogo gosudarstvennogo geologorazvedochnogo uniwersiteta imeni Sergo Ordzhonikidze. (Archive of the Russian State Geological Survey University named after Sergo Ordzhonikidze). *lyst-vidpovid*, Rossijski Gosudarstvennyj geologorazvedochnyj unyversytet imeni Sergo Ordzhonikidze za №01-13-218 vid 18.05.2009 r.
29. Gosudarstvennyj arkhi v Vologodskoi oblasti Rossijskoi Federacii. (State Archive of Vologda region of Russian Federation), no. of fund 2076, no. of description 2, case no. 33. no. of fund 4529, no. of description 1, case no. 49, 62, 72.
30. Instytut rukopy su Nacionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V.I. Vernadskogo (I.R. NBUV). (Institute of manuscripts of the National library of Ukraine named after V.I. Vernadskyi), no. of fund f.x, case no. 14948-14949, case no. 15291-15292, case no. 17079.
31. I.R. NBUV, f.x., spr. 17412-17414, spr. 17815, spr. 17839-17840.
32. L'vivska naukova biblioteka im. V. Stefanyka NAN Ukrainy (LNB NAN UKRAINY). (Lviv V. Stefanyk scientific library of the National Academy of Sciences of Ukraine), f. 238, spr. 249.
33. Akademichne zhyttya. Lektsii geografii (Academic life. Lectures on geography) Ukraina. Kam'yanets'-Podil'skyj, 1919. Ch. 10. 21 serp. P. 4; B. Narodnij univertitet u m. Kam'yantsi / B // Ukraina. Kam'yanets'-Podil'skyj, 1919. 19 zhovt. P. 1.
34. Akademichne zhyttya. Pochatok zanyat' (Academic life. Beginning of lectures) / Ukraina. Kam'yanets'-Podil'skyj, 1919. Ch. 46. 7 zhovt. – P. 2.
35. Volodymyr G'erynovych: z neopublikovanogo (Volodymyr Gerynovych: from the unpublished). Khmelnyts'kyj: TsNTI, 2009. 136 p. : il.
36. Gordynchuk M. Volodymyr G'erynovych u Stanislavivtsi (Volodymyr Gerynovych in Stanislavivka). Kam'yanets'-Podil'skyj, 1996. 20 ly'pnya. P. 3.
37. G'erynovych V. Antratsyt na Kam'yanechchy'ni (Antratsyt in Podillia region) / V. G'erynovych // Chervonyj kordon. – Kam'yanets'-Podil'skyj, 1930. – Ch. 10. – 25 sichnya. – P. 6; Jogo zh. – Bure vugillya na Kam'yanechchy'ni / Tam samo, 1929. – Ch. 105. – 21 veres. – P. 5; Jogo zh. – Vy'korystovujmo pry rodni vy'robny'chi syly Kam'yanechchy'ny' / Tam samo. – Ch. 124. – 7 ly'st. – P. 7; Jogo zh. – Pry'rodni vy'robny'chi syly Mogy'livshhy'ny' / Tam samo, 1930. – Ch. 4. – 11 sichnya. – P. 4.
38. G'erynovych V. Velyky'j rukh narodnoi oborony (iz organizatsijnogo rukhu) (Great movement of people's defence (from the organizational movement)) / V. G'erynovych // Strilets'. Stryj, 1919. Ch. 28. 7 trav. P. 3; Jogo zh. Dva fronty / Strilets'. Stryj, 1919. 3 kvit. – P. 1.
39. G'erynovych V. Vstup do G'eografii (Foreword to Geography) / V. G'erynovych // Dzvinok. – L'viv, 1906. – Ch. 11. – 5 cherv. – pp. 162–166; Jogo zh. – G'eografii fizychna (G'eotermichnyj stepen'. Zdogad Vilyiyama Tomzona) / Dzvinok. L'viv, 1906. Ch. 13. 5 ly'pnya. – pp. 191–193.
40. G'erynovych V. Geografichna karta zemel', de zhyvut' ukraiyntsi (Geographic map of territories, where Ukrainians live) / V. G'erynovych // Rudnyts'kyj S. Korotka geografiya Ukrainy / S. Rudnyts'kyj // Popul. b-ka «Lan». K.-L'viv, 1910. no 5–7. 154 p.
41. G'erynovych V. Deshho z zhyttya muravliv (Something from the life of ants) / V. G'erynovych // Skladanka: koshtom i zakhodom t-va «Prosvita» – Z druk. NTSh, pid zaryad. K. Bednars'kogo. – L'viv, 1907. – Ch. 319. – pp. 3–7; Jogo zh. – Pro vozdukh: (Opovidane pro svijs'tva vozdukh ta pro peredkazuvanie pogody) / Nakl. i drukom «Zag. druk.». – L'viv, 1908. – 59 p.; Jogo zh. – Tryasene zemli / Nakl. i drukom «Zag. druk.». – L'viv, 1909. – Akademichna Ch. 8. – 24 p.; Jogo zh. – Zhy'teli Marsa / Z druk. t-va «Rus'ka Rada»; pid zaryad. I. Zakharka. Chernivtsi: Selyans'ka Kasa, 1911. 40 p.
42. G'erynovych V. Do zapadnoi ukrains'koi etnografichnoi grany'ci (To the history of Ukrainian ethnographic boundary) / V. G'erynovych // Ukrains'ke slovo. – L'viv, 1917. – Ch. 226. – 9 zhovt. ; Ch. 227. – 10 zhovt. ; Ch. 228. – 11 zhovt. ; Ch. 229. – 12 zhovt. – pp. 1–2; Jogo zh. – Do ukraiyntskoi orientatsii. (Vstup. – Ukraina i Moskovshhy'na. – Ukraina i Pol'shha. – Nimechi'na i ii susidy'. – Osnovy' ukrains'ko-nimets'koi orientatsii) / Ukrains'ke slovo. – L'viv, 1918. – Ch. 202–203. – 5–6 veres. ; Ch. 205. – 8 veres. ; Ch. 211. – 15 veres. ; Ch. 215–216. 20–21 veres. pp. 1–2.
43. G'erynovych V. Do istorii Kam'yanets'-Podil's'kogo instytutu narodnoi osvity' (To the history of Kam'yanets'-Podil'skyi Institute of People's Education) / V. G'erynovych // Zapy'sky' Kam'yanets'-Podil's'kogo instytutu narodnoi osvity' / za red. : V. G'erynovycha, F. Kondrats'kogo, M. Kurnevycha, I. Lyubars'kogo, D. Khodorkov's'kogo, A. Chepornyuka. – Kam'yanets'-Podil's'kyj: Druk. im. Lenina, 1927. – T. 2. – pp. 1–24; Jogo zh. – Kam'yanets'kyj botanichnyj sadok / Tam samo. – Kam'yanets'-Podil's'kyj: Druk. im. Lenina, 1926. – T. 1. – pp. 19–25; Jogo zh. – Oglyad navchannya Kam'yanets'-Podil's'kogo instytutu narodnoi osvity' na 1926-1927 rik / Tam samo. – pp. 1–8; Jogo zh. – Stoyanka neolity'chnoi lyudy'ny' bilya s. Vely'ka Muksha Ky'tajgorods'kogo rajonu Kam'yanets'-Podil's'koi okrugy' / Tam samo. – pp. 14–17; Jogo zh. – Teoriya Vegenera pro vy'nyknennya konty'ntiv i okeaniv / Tam samo. pp. 32–41.
44. G'erynovych V. Dr. S. Rudnyts'kyj. Korotka geografiya Ukrainy (Dr. S. Rudnytskyi. Brief geography of Ukraine) / V. G'erynovych // Ruslan. – L'viv, 1911. – Ch. 8. – 12 sichnya. – pp. 3–4; Jogo zh. – Etnichnyj kaos na Balkani / Ruslan. – L'viv, 1913. – Ch. 190. – chetver. – 28 serp. ; Ch. 192. – subota. – 30 serp. – pp. 3–4; Jogo zh. – Proekt vidvodnennya naddnistrians'koi ny'zy'ny' / Ruslan. – L'viv, 1912. – Ch. 136. – sereda. – 6 chervcya; Ch. 138. – pyatny'tsya. 21 chervcya. P. 4.
45. G'erynovych V. Z praktyky' robotny'chogo univertitetu v Kam'yantsi na Podilli (From the practice of Workers' University in Kam'yanets in Podillia region) / V. G'erynovych // Shlyakh osvity'. – Kharkiv, 1926. – no. 12. – pp. 139–143; Jogo zh. – Robotny'chy' univertitet u Kam'yantsi na Podillyu / Shlyakh osvity'. – Kharkiv, 1926. no 8–9. pp. 172–174.
46. G'erynovych V. Zakhidna grany'tsya ukraiyntskoi etnog'rafichnoi tery'torii (Western border of Ukrainian ethnographic territory) / V. G'erynovych // Vistnyk Soyuza vy'zvolennya Ukrainy'. – Viden', 1915. – Ch.

- 47-48. – 14 padoly`sta. – pp. 4-6; Jogo zh. – Ly`sty` z polya boyu / Vistny`k Soyuzu vy`zvolennya Ukrainy`. – Viden`, 1917. – Ch. 136. – 4 lyutogo. – pp. 90-93.
47. *G`ery`novy`ch V. Zminy` i koly`vannya klimatu v istory`chni chasy` (Changes and oscillations of climate in different historic periods) / V. G`ery`novy`ch // Chervona pravda. – Kam`yanets`-Podil`s`ky`j, 1922. – 1 lyutogo. – P. 1; Jogo zh. – Klimat Kam`yanets`kogo povitu / Chervona pravda. – Kam`yanets`-Podil`s`ky`j, 1922. – Ch. 17-18. – 20-21 sichnya. – P. 1.*
48. *G`ery`novy`ch V. Kam`yanets`ka okruga (Kam`yanets region) / V. G`ery`novy`ch // Kraeznavstvo. – Kharkiv, 1927. – no. 1. – pp. 26-29; Jogo zh. – Virmeny` v Kam`yantsi / Tam samo, 1928. – no. 1 – pp. 20-25; Jogo zh. – Do istorii shovkivny`tstva na zakhidnij Pry`dnistryanshhy`ni (V mezhakh USRR) / Tam samo, 1929. – no. 3-10. – pp. 69-74; Jogo zh. – Kam`yanets` na Podilli / Tam samo, 1930. – no. 1-5. – pp. 8-16; Jogo zh. – Kam`yanets`ka okruga / Tam samo, 1927. – no. 1. – pp. 26-29.*
49. *G`ery`novy`ch V. Karta rozselennya slov`yan: grany`tsi tsiloi Slovyanshhy`ny` i grany`tsi rozselennya ukrayins`ky`kh plemen v chasi utvorennya Rus`koi derzhavy` (IX – X stolittya). (The map of settling of the Slavs: borders of the whole Slavs state and the borders of settling of Ukrainian tribes in the times of formation of Rus state (IX – X century)). (Rozmir 1 : 15,000.000) / V. G`ery`novy`ch // B. Barvins`ky`j. Istoriya ukrayins`kogo narodu. – [2-e vy`d., dop., pererob.] – L`viv : nakl. kny`garni A. Bardakha, 1922. – 138 p. : il.*
50. *G`ery`novy`ch V. Karta najvazhnijshy`kh miscevyosty`j z istorii ukrains`kogo narodu X – XX st. (The map of the most important territories in the history of Ukrainians X – XX c.). (Rozmir 1 : 7,400.000) / V. G`ery`novy`ch // B. Barvins`ky`j. Korotka istoriya ukrains`kogo narodu (z 21 obrazkamy` i 1 kartoyu). – L`viv, 1922. – 126 p. : il.*
51. *G`ery`novy`ch V. Kry`vchans`ki pechery` (Kryvchany caves) / V. G`ery`novy`ch // Dilo. – L`viv, 1909. – Ch. 183-184. – subota, ponedilok. – 21-23 serp. – pp. 1-2; Jogo zh. – Ozhy`dana kny`zhka / Dilo. – L`viv, 1910. – Ch. 281. – pyatny`tsya. – 16 grud. – pp. 2-3.*
52. *G`ery`novy`ch V. Mineral`ni kopaly`ny` nashoi oblasti i ikh pry`stosuvannya v gospodarstvi (Mineral resources of our region and their usage in the economy) / V. G`ery`novy`ch // Bil`shovy`ts`ka pravda. – Kam`yanets`-Podil`s`ky`j, 1932. – 8 trav. – P. 4.*
53. *G`ery`novy`ch V. Na borot`bu z yarkamy` povy`nna staty` vsya gromada (All community should fight the gullies) / V. G`ery`novy`ch // Chervony`j kordon. – Kam`yanets`-Podil`s`ky`j, 1927. – Ch. 3. – 8 sichnya. – P. 6.*
54. *G`ery`novy`ch V. Navchal`ny`j proces ug`runtuvaty` na konkretny`kh py`tannyakh gospodars`kogo j kul`turnogo budivny`tstva (Educational process to ground on the specific questions of economic and cultural construction) / V. G`ery`novy`ch // Komsomolets` pry`kordonnya. – Kam`yanets`-Podil`s`ky`j, 1929. – no. 17. – 16 cherv. – P. 3.*
55. *G`ery`novy`ch V. Py`tanye pro trety`chnogo cholovika v novijshij literaturi (The question theoretic man in the newest literature) / V. G`ery`novy`ch // Lit.-nauk. vistny`k. – L`viv – Ky`iv, 1909. – Richny`k XII. – Kn. V. – T. XLVI. – trav. – pp. 331-345.*
56. *G`ery`novy`ch V. Ponyatte, tsil` i metody` g`eog`rafii (The notion, goal and methods of geography) / V. G`ery`novy`ch // Zbirny`k matematy`chno-pry`rodopy`sno-likars`koi seksii NTSh / za red. : V. Levy`ts`kogo, I. Rakovs`kogo, S. Rudny`ts`kogo. – L`viv, 1919. – T. XVIII. – XIX. – pp. 1-19.*
57. *G`ery`novy`ch V. Do py`tannya Skhodu Yevropy` (To the question of the East of Europe) / V. G`ery`novy`ch // (Uvagy` antropog`eog`rafa) // Nash shlyakh. – Kam`yanets`-Podil`s`ky`j, 1919. – Ch. 2. – 26 ly`st. – Ch. 5. – 28 ly`st. – pp. 1-2.*
58. *G`ery`novy`ch V. Ukraina, zvidky` pishla ii nazva, yak i chomu vona poshy`ry`lasya? (Ukraine, where its name came from, how and why did it spread?) / V. G`ery`novy`ch. – L`viv : nakl. avt., z druk. Stavropigijs`kogo in.-ta pid upravoyu Yu. Sy`doraka, 1918. – 16 p.; Jogo zh. – Providny`k po Podilli / Ukrains`ka Narodna Respublika. – Vi`nny`tsya : Vy`d-vo Nar. Min. Presy` i Prop. U. N. R., 1919. – 32 p.; Jogo zh. – Providny`k po Ky`ivshhy`ni / Vinny`tsya na Podilli : Vy`d-vo Nar. Min. Presy` i Prop. U. N. R., 1919. – 36 p.; Jogo zh. – Osnovy` geografii: dlya uzhy`tku 3 i 4 klyasy` / Kam`yanets` na Podillyu : Dnister, 1920. – 84 p.; Jogo zh. – Osnovy` geografii: dlya uzhy`tku 12 klyasy` / Kam`yanets` na Podillyu : Dnister, 1920. – 84 p.; Jogo zh. – Fizy`chna geografiya / Kam`yanets`-Podil`s`ky`j, 1920. – Ch. III (mashy`nopy`s). – 102 p.; Jogo zh. – Geografiya Ukrainy`. – Ch. II : Antropogeografiya / Kam`yanets`-Podil`s`ky`j : Dnister, 1920. – 202 p.; Jogo zh. – Fizy`chna geografiya : dlya shkil i samoosvity` / Katery`noslav – Kharkiv : Derzh. vy`d-vo Ukrainy`, 1922. – 92 p.; Jogo zh. – Geografiya Ukrainy` / Vinny`tsya : Vseukr. derzh. vy`d-vo. Podil`s`ka filiia, 1922. – 131 p.; Jogo zh. – Osnovy` geografii / Katery`noslav-Kharkiv : Derzh. vy`d-vo Ukrainy`, 1922. – 70 p.; Jogo zh. – Osnovy` geografii / [2-e vy`d.]. – Kharkiv-Ky`iv : Derzh. vy`d-vo Ukrainy`, Derzh. trest «Ky`iv druk», druk. no 2, 1924. – 93 p. – dod. ly`sty` z mapamy` : zemny`kh pivkul` i Ukrainy`. ; Jogo zh. – Osnovy` geografii / [3-tye vy`d.]. – Kharkiv-Odesa : Derzh. vy`d-vo Ukrainy`, 3-ya Derzh. druk. im. t. Trots`kogo, 1924. – 93 p. – dod. ark. z mapamy`; Jogo zh. – Poradny`k ekskursanta Kam`yanechchy`ny`. Z planom Kam`yanets`kogo zamku z roku 1699 / Kam`yanets`-Podil`s`ky`j : okr. kraeznav. kom. – Kam`yanets`-Podil`s`ky`j : Druk im. Lenina, 1928. – 102 p.; Jogo zh. – Ekskursant Kam`yanechchy`ny` (Z planom Kam`yanets`kogo zamku z roku 1699 z «La Galerie agréable du Monde» i marshrutom) / Kam`yanets`-Podil`s`ky`j : [b. v.], 1928. – 75 p.; Jogo zh. – Pry`rodni vy`robn`chi sy`ly` Kam`yanechchy`ny` / Kam`yanets`-Podil`s`ky`j : Kam`yanets`-Podil`s`ka okrugova plyanova komisiya, 1930. – 46 p.; Jogo zh. – Pry`rodni vy`robn`chi sy`ly` Kam`yanechchy`ny` / peredm. K. Sukhomlina. – [2-e vy`d., dop.] – Kharkiv : PEU VRNG USRR, Byuro vy`kory`stannya pry`rodny`kh resursiv, 1931. – 83 p.*
59. *G`ery`novy`ch O.O. «Kry`ny`tsya zhy`ttya»: spogady`, tvorchist`, pedagogika («Well of Life»: remembrances, creative activity, pedagogics) / O.O. G`ery`novy`ch. – Ivano-Frankivs`k : Gosty`nets`, 2006. – 140 p.*
60. *Dal`sha robota ekspedy`tsii VUFKU (Further work of the expedition of All-Ukrainian Photo and Cinema Organization) // Chervony`j kordon. – Kam`yanets`-Podil`s`ky`j, 1928. – 13 veres. – Ch. 105. – P. 6; Premy`sler. Shho chy`taty` pro Kam`yanechchy`nu. D-r Vol. G`ery`novy`ch. Kam`yanechchy`na, Ch. I. Pry`roda / Premy`sler*

- // Chervony`j kordon. – Kam`yanets`-Podil`s`ky`j, 1926. – 24 ly`st. – Ch. 89. – P. 6; Robitny`k. Rozpovsyudy`ty` kory`snu kny`zhku / Robitny`k // Chervony`j kordon. – Kam`yanets`-Podil`s`ky`j, 1930. – 16 trav. – no. 52. – P. 4.
61. Dinoel`. Vy`shhe bil`shovy`ts`ku py`l`nist`u teorii i prakty`tsi (To increase Bolshevik vigilance in theory and practice) / Dinoel` // Chervony`j kordon. – Kam`yanets`-Podil`s`ky`j, 1932. – no. 8. – 14 sichnya. – P. 2.
62. Entsy`klopediya Ukrainoznavstva: (Slovnny`kova chasty`na 2) (Encyclopedia of Ukrainian Studies (Vocabulary part 2)) / V. Kubijovy`ch (golov. red.), M. Globenko (zast. golovn. red.). – L`viv : Molode zhy`ttya, 1993. – 800 p.
63. Za bil`shovy`ts`ku nepry`my`rennist` do vorogiv partii Lenina – Stalina (For the Bolshevik irreconcilability to the enemies of party of Lenin – Stalin) // Chervony`j kordon. – Kam`yanets`-Podil`s`ky`j, 1934. – 18 ly`st. – P. 2.
64. Ivan Kry`p`yakevy`ch u rody`nnij trady`tsii, nauksi, suspil`stvi (Ivan Kryp`yakevy`ch in family tradition, science, society) / vidp. red. Ya. Isaevy`ch, uporyad. F. Steblij // Ukraina: kul`turna spadshhy`na, natsional`na svidomist` : zb. nauk. prats` 8 / Insty`tut ukrainoznavstva im. I. Kry`p`yakevy`cha NAN Ukrainy`. – L`viv, 2001. – 960 p., 32 p. il.
65. Katal`og` kny`garni «Svobody`» (Catalogue of the bookshop «Svoboda») // Svoboda. – Dzherzy` Sy`ti, N. Dzh., 1925. – 5 kvit. – Ch. 78. – P. 4.
66. Korotky`j zvit naukovo-doslidnoi kafedry` pry` Kam`yanets`-Podil`s`komu INO za 1925-26 rik (Brief report of scientific-research department at Kam`yanets-Podilskyi Institute of People`s Education) // Nauka na Ukraini. – Byuleten` Ukrnauky` DVU, 1927. – no. 2–4. – pp. 187–189.
67. Ly`sty` Stepana Rudny`ts`kogo do Sofii ta Stanislava Dnistriansky`kh (1926 – 1932) : dovidny`k no. 33 (Letters of Stepan Rudnytskyi to Sofiya and Stanislav Dnistrianskyi (1926 – 1932) : reference book No. 33) / uporyad., vstup. st. M. Mushy`nky`. – Edmonton : Vy`d-vo Kanads`kogo in-tu ukr. studij Al`berts`kogo un-tu, 1991. – 91 p.
68. *Onats`ky`j Ye. Ya dumayu pro tebe, Toti... (z mogo ry`ms`kogo shhodenny`ka) (I think of you, Toti... (From my Rome dairy))* / Ye. Onats`ky`j // Svoboda. – Dzherzy` Sy`ti, N. Dzh., 1935. – 15 cherv. – Ch. 138. – P. 2.
69. Pikhota. Poruchny`ky` (Infantry. Lieutenants) // Vistny`k Derzhavnogo Sekretariatu Vijs`kovy`kh sprav ZO UNR. – Stanislaviv, 1919. – Ch. 5. – 31 sichnya. – P. 2.
70. Prorobkoyu ly`sta tov. Stalina, ozbroity`s` dlya borot`by` na ideologichnomu fronti (Analysis of the letter of comrade Stalin must be taken on board for the struggle in the ideological front) // Chervony`j kordon. – Kam`yanets`-Podil`s`ky`j, 1932. – no. 7. – 12 sichnya. – P. 2.
71. *Rusova S. V. G`ery`novy`ch. Geografiya Ukrainy`. Ch. II. Antropogeografiya (V. Gerynovych. Geography of Ukraine. Ch. II. Anthropogeography)* / S. Rusova // Nash shlyakh (literaturno-naukovy`j dodatok). – Kam`yanets`-Podil`s`ky`j, 1920. – Ch. 9. – 25 kvit. – pp. 2–4.
72. *Sokhots`ky`j I. Vijs`kova kantselyariya dy`ktatora (Military chancery of the dictator)* / I. Sokhots`ky`j // Ukrayins`ka Galy`ts`ka armiya v 40-richcha ii uchasti u Vy`zvol`ny`kh zmagannyakh: dokumenty` do istorii. – Vinnipeg-Kanada : vy`d-vo «Kanadijs`kogo farmera», D. My`ky`tuka, 1958. – 674 p.
73. Spy`s pozhertv na khvory`kh i poraneny`kh kozakiv (The list of donations for sick and wounded Cossacks) // Nash shlyakh (shhodenna demokraty`chna bezpartijna gazeta). – Kam`yanets`-Podil`s`ky`j, 1920. – Ch. 17. – 30 sichnya. – P. 2. ; Ch. 20–21. – 4–5 lyutogo. – P. 2, 4. ; Ch. 27. – 26 grud. – P. 2. ; Ch. 33. – 19 lyutogo. – P. 4.
74. *Univerty`ts`ke zhy`ttya (University life)* // Nash shlyakh («literaturno-naukovy`j dodatok»). – Kam`yanets`-Podil`s`ky`j, 1920. – Ch. 3. – 28 berez. – P. 4. : Ch. 63. – 28 berez. – P. 4.
75. *Shtojko P.I. Ukrayina yak geografichne ponyattya: problema vy`znachennya (Ukraine as a geographical notion: the problem of definition)* / P.I. Shtojko // Visny`k L`vivs`kogo Univerty`tetu. Seriya geografichna, 2009. – Vy`p. 36. – pp. 321–329.
76. *G`ery`novy`ch V. DoLyiny rzek wschodnio-karp`atskih i podolskich (Valleys of the rivers of East-Carpathians and Podillia region)* / V. G`ery`novy`ch, W. Łożński. – Lwiv, 1905. – (Recz. na publ.) // Zapy`sky` NTSh. – Vol. LXXX. – L`viv, 1907. – pp. 232–236; Jogo zh. – Zarys geografii rozumowej. Wydanie III / W. Nalkowski. – Warszawa, 1907. – 703 p. – (Recz. na publ.) // Zapy`sky` NTSh. – Vol. LXXIV. – L`viv, 1906. – pp. 232–235.

Островий Володимир Михайлович – кандидат історичних наук, доцент
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія
Адреса: 29013, м. Хмельницький, вул. Прокурівського підпілля, 139
E-mail: ostrovoy073@mail.ru

Ostrovyyi Volodymyr Mykhajlovych – PhD in historical science, associate professor
Khmelnysk humanitarian-pedagogical academy
Address: 139, Proskurivskoho Pidpillia str., Khmelnytsk, 29013
E-mail: ostrovoy073@mail.ru